

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (siódma izba)

z dnia 25 kwietnia 2024 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Zabezpieczenie społeczne – Rozporządzenie (WE) nr 883/2004 – Świadczenia rodzinne – Artykuł 68 – Zasady pierwszeństwa w wypadku zbiegu praw do świadczeń – Obowiązek przekazania przez instytucję państwa członkowskiego właściwego w dalszej kolejności wniosku o przyznanie świadczeń rodzinnych do instytucji państwa członkowskiego właściwego w pierwszej kolejności – Niezłożenie wniosku o przyznanie świadczeń rodzinnych w państwie członkowskim miejsca zamieszkania dziecka – Częściowy zwrot świadczeń rodzinnych wypłaconych w państwie członkowskim, w którym jedno z rodziców wykonuje pracę najemną

W sprawie C-36/23

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Finanzgericht Bremen (sąd ds. finansowych w Bremie, Niemcy) postanowieniem z dnia 19 stycznia 2023 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 25 stycznia 2023 r., w postępowaniu:

L

przeciwko

Familienkasse Sachsen der Bundesagentur für Arbeit,

TRYBUNAŁ (siódma izba),

w składzie: F. Biltgen (sprawozdawca), prezes izby, J. Passer i M.L. Arastey Sahún, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Richard de la Tour,

sekretarz: N. Mundhenke, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 22 listopada 2023 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu Familienkasse Sachsen der Bundesagentur für Arbeit – M. Gößling, w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: niemiecki.

- w imieniu rządu niemieckiego – J. Möller, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek i J. Vlácil, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu włoskiego – G. Palmieri, w charakterze pełnomocnika, którą wspierała L. Fiandaca, avvocato dello Stato,
- w imieniu rządu niderlandzkiego – E.M.M. Besselink i K. Bulterman, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna, J. Lachowicz i A. Siwek-Ślusarek, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu słowackiego – E.V. Drugda i S. Ondrášiková, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – F. Clotuche-Duvieusart i B.-R. Killmann, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 68 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. 2004, L 166, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2004, L 200, s. 1).
- 2 Wniosek ten złożono w ramach sporu pomiędzy L a Familienkasse Sachsen der Bundesagentur für Arbeit (saksońską kasą świadczeń rodzinnych federalnego urzędu pracy, Niemcy) (zwaną dalej „kasą świadczeń rodzinnych”) w przedmiocie przedstawionego przez tę kasę żądania częściowego zwrotu zasiłku na dziecko wypłaconego L.

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie nr 1408/71

- 3 Artykuł 76 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się

we Wspólnocie, w brzmieniu zmienionym i uaktualnionym rozporządzeniem Rady (WE) nr 118/97 z dnia 2 grudnia 1996 r. (Dz.U. 1997, L 28, s. 1) (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 1408/71”), stanowił:

„1. W przypadku gdy w tym samym okresie, dla tego samego członka rodziny i z tytułu wykonywania działalności zawodowej świadczenia rodzinne są przewidziane w ustawodawstwie państwa członkowskiego, na którego terytorium zamieszkują członkowie rodziny, prawo do świadczeń rodzinnych, należnych zgodnie z ustawodawstwem innego państwa członkowskiego, w danym wypadku na podstawie art. 73 lub 74, jest zawieszane do wysokości przewidzianej w ustawodawstwie pierwszego państwa członkowskiego.

2. Jeżeli wniosek o świadczenia nie jest złożony w państwie członkowskim, na którego terytorium zamieszkują członkowie rodziny, instytucja właściwa innego państwa członkowskiego może stosować przepisy ust. 1 tak, jakby świadczenia były przyznane w pierwszym państwie członkowskim”.

Rozporządzenie nr 883/2004

4 Motyw 35 rozporządzenia nr 883/2004 stanowi:

„W celu uniknięcia nieusprawiedliwionej kumulacji świadczeń istnieje potrzeba określenia zasad pierwszeństwa w przypadku zbiegu praw do świadczeń rodzinnych na podstawie ustawodawstwa właściwego państwa członkowskiego i ustawodawstwa państwa członkowskiego, w którym mają miejsce zamieszkania członkowie rodziny”.

5 Artykuł 1 lit. a)–c) tego rozporządzenia zawiera następujące definicje:

„Do celów stosowania niniejszego rozporządzenia:

- a) określenie »praca najemna« oznacza wszelką pracę lub sytuację równoważną, traktowaną jako taką do celów stosowania ustawodawstwa w zakresie zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego, w którym taka praca lub sytuacja równoważna ma miejsce;
- b) określenie »działalność na własny rachunek« oznacza wszelką pracę lub sytuację równoważną, traktowaną jako taką do celów ustawodawstwa w zakresie zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego, w którym taka praca lub sytuacja równoważna ma miejsce;
- c) określenie »ubezpieczony«, w odniesieniu do działań ubezpieczenia społecznego objętych przepisami tytułu III, rozdział 1 i 3, oznacza każdą osobę spełniającą warunki wymagane na podstawie ustawodawstwa państwa członkowskiego właściwego zgodnie z tytułem II, do posiadania prawa do świadczeń, z uwzględnieniem przepisów niniejszego rozporządzenia”.

6 Artykuł 11 ust. 3 rzonego rozporządzenia przewiduje:

„Zgodnie z przepisami art. 12[–]16:

- a) osoba wykonująca w państwie członkowskim pracę najemną lub pracę na własny rachunek podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego;

[...].

7 Tytuł III tego rozporządzenia, noszący nagłówek „Przepisy szczególne dotyczące różnych kategorii świadczeń”, zawiera poświęcony świadczeniom rodzinnym rozdział 8, obejmujący art. 67–69 owego rozporządzenia.

8 Artykuł 67 rozporządzenia nr 883/2004, zatytułowany „Członkowie rodziny, którzy zamieszkują w innym państwie członkowskim”, stanowi:

„Osoba jest uprawniona do świadczeń rodzinnych zgodnie z ustawodawstwem właściwego państwa członkowskiego, włącznie ze świadczeniami dla członków rodziny, którzy zamieszkują w innym państwie członkowskim, tak jak gdyby zamieszkiwali oni w pierwszym państwie członkowskim. Jednak emeryt lub rencista jest uprawniony do świadczeń rodzinnych zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego właściwego ze względu na emeryturę lub rentę”.

9 Zgodnie z art. 68 tego rozporządzenia, zatytułowanym „Zasady pierwszeństwa w przypadku zbiegu praw do świadczeń”:

„1. W przypadkach, w których na podstawie ustawodawstwa więcej niż jednego państwa członkowskiego udzielane są świadczenia w tym samym okresie i dla tych samych członków rodziny, mają zastosowanie następujące zasady pierwszeństwa:

a) w przypadku świadczeń wypłacanych przez więcej niż jedno państwo członkowskie z różnych tytułów, kolejność pierwszeństwa jest następująca: w pierwszej kolejności prawa udzielane z tytułu zatrudnienia lub pracy na własny rachunek, w drugiej kolejności prawa udzielane z tytułu otrzymywania emerytury lub renty i w ostatniej kolejności prawa uzyskiwane na podstawie miejsca zamieszkania;

b) w przypadku świadczeń wypłacanych przez więcej niż jedno państwo członkowskie z tego samego tytułu, kolejność pierwszeństwa ustalana jest poprzez odniesienie do następujących kryteriów dodatkowych:

(i) w przypadku świadczeń uzyskiwanych z tytułu zatrudnienia lub pracy na własny rachunek: miejsce zamieszkania dzieci, pod warunkiem że taka praca jest wykonywana i, dodatkowo, w odpowiednim przypadku, najwyższa kwota świadczeń przewidzianych przez kolidujące ustawodawstwa. W tym ostatnim przypadku koszt świadczeń dzielony jest według kryteriów określonych w rozporządzeniu wykonawczym;

[...]

(iii) w przypadku świadczeń uzyskiwanych na podstawie miejsca zamieszkania: miejsce zamieszkania dzieci.

2. W przypadku zbiegu uprawnień, świadczenia rodzinne udzielane są zgodnie z ustawodawstwem wyznaczonym jako mające pierwszeństwo na podstawie przepisów ust. 1. Uprawnienia do świadczeń rodzinnych z tytułu innych kolidujących ustawodawstw są zawieszane do kwoty przewidzianej przez pierwsze ustawodawstwo i, w odpowiednim przypadku, określany jest dodatek dyferencyjny dla sumy, która przekracza tę kwotę. Jednakże taki dodatek dyferencyjny nie musi być przewidziany dla dzieci zamieszkujących w innym państwie członkowskim, kiedy uprawnienie do przedmiotowego świadczenia wynika wyłącznie z miejsca zamieszkania.

3. Jeżeli, zgodnie z przepisami art. 67, w instytucji właściwej państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo ma zastosowanie, złożony zostaje wniosek o przyznanie świadczeń rodzinnych, ale nie z tytułu prawa pierwszeństwa wynikającego z przepisów ust. 1 i 2 niniejszego artykułu, to:

- a) instytucja ta niezwłocznie przekazuje taki wniosek instytucji właściwej państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo ma zastosowanie z tytułu pierwszeństwa, informuje zainteresowanego i, bez uszczerbku dla przepisów rozporządzenia wykonawczego dotyczących tymczasowego przyznawania świadczeń, zapewnia, jeżeli to konieczne, dodatek dyferencyjny wspomniany w ust. 2;
- b) instytucja właściwa państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo ma zastosowanie z tytułu pierwszeństwa, rozpatruje ten wniosek, tak jak gdyby został on złożony bezpośrednio do niej, a dzień, w którym wniosek taki został złożony w pierwszej instytucji, uważa się za dzień złożenia wniosku w instytucji mającej pierwszeństwo”.

10 Artykuł 76 ust. 4 i 5 rzeczonoego rozporządzenia brzmi następująco:

„4. Instytucje i osoby objęte niniejszym rozporządzeniem zobowiązane są do wzajemnego przekazywania informacji oraz do współpracy w celu zapewnienia prawidłowego wprowadzenia w życie niniejszego rozporządzenia.

[...]

Zainteresowani muszą jak najszybciej informować instytucje właściwego państwa członkowskiego oraz państwa członkowskiego zamieszkania o wszelkich zmianach ich sytuacji osobistej lub rodzinnej, które mają wpływ na ich prawo do świadczeń na mocy niniejszego rozporządzenia.

5. Nieprzestrzeganie obowiązku informowania, o którym mowa w ust. 4 akapit trzeci, może skutkować zastosowaniem proporcjonalnych środków zgodnie z prawem krajowym. Jednakże środki te są równoważne ze środkami mającymi zastosowanie w podobnych sytuacjach na podstawie prawa krajowego i nie uniemożliwiają ani nie czynią w praktyce nadmiernie trudnym wykonywania przez ubiegających się praw nadanych im na mocy niniejszego rozporządzenia”.

11 Artykuł 81 tego samego rozporządzenia przewiduje:

„Wnioski, oświadczenia i odwołania, które zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego powinny zostać wniesione w określonym terminie do władz, instytucji lub sądu zgodnie z ustawodawstwem tego państwa członkowskiego, są dopuszczalne, jeżeli zostaną wniesione w tym samym terminie do odpowiednich władz, instytucji lub sądu innego państwa członkowskiego. W takim przypadku władza, instytucja lub sąd, do których zostały wniesione, przekazuje bezzwłocznie te wnioski, oświadczenia lub odwołania właściwym władzom, instytucji lub sądowi tego pierwszego państwa, bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem właściwych władz zainteresowanych państw członkowskich. Data wniesienia wniosków, oświadczeń lub odwołań do władz, instytucji lub sądu innego państwa przyjmowana jest za datę wniesienia do właściwych władz, instytucji lub sądu w celu ich rozpoznania”.

- 12 Artykuł 84 rozporządzenia nr 883/2004, zatytułowany „Ściąganie składek i odzyskiwanie składek”, ma następujące brzmienie:

„1. Zbieranie składek należnych instytucji jednego państwa członkowskiego oraz odzyskiwanie świadczeń udzielonych przez instytucję jednego państwa członkowskiego, ale nie należn[ych], mogą być wykonywane w innym państwie członkowskim, zgodnie z procedurą administracyjną oraz z zachowaniem gwarancji i przywilejów dotyczących ściągania składek należnych odpowiedniej instytucji tego ostatniego państwa członkowskiego oraz odzyskiwania świadczeń przez nią udzielonych, ale nie należnych.

2. Decyzje wykonawcze organów sądowych i administracyjnych dotyczące ściągania składek, odsetek i wszelkich innych opłat lub odzyskiwania świadczeń udzielonych, ale nie należnych na podstawie ustawodawstwa jednego państwa członkowskiego są uznawane i wykonywane na żądanie instytucji właściwej w innym państwie członkowskim w granicach i zgodnie z procedurami określonymi przez ustawodawstwo i wszelkimi innymi procedurami, mającymi zastosowanie do podobnych decyzji tego ostatniego państwa członkowskiego. Decyzje takie ogłasza się jako podlegające wykonaniu w tym państwie członkowskim w zakresie wymaganym przez ustawodawstwo i wszelkie inne procedury tego państwa członkowskiego.

[...]”.

Rozporządzenie (WE) nr 987/2009

- 13 Artykuł 3 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. 2009, L 284, s. 1) stanowi:

„Osoby, do których ma zastosowanie rozporządzenie [nr 883/2004], zobowiązane są do przekazania instytucji właściwej informacji, dokumentów lub dowodów potwierdzających niezbędnych dla ustalenia ich sytuacji lub sytuacji ich rodzin, do ustalenia lub utrzymania ich praw i obowiązków oraz do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa oraz wynikających z niego obowiązków tych osób”.

- 14 Artykuł 60 tego rozporządzenia przewiduje:

„1. Wniosek o przyznanie świadczeń rodzinnych kierowany jest do instytucji właściwej. Do celów stosowania art. 67 i 68 rozporządzenia [nr 883/2004] uwzględnia się – w szczególności w odniesieniu do prawa danej osoby do ubiegania się o takie świadczenia – sytuację całej rodziny, tak jak gdyby wszystkie osoby zainteresowane podlegały ustawodawstwu zainteresowanego państwa członkowskiego i miały miejsca zamieszkania w tym państwie. W przypadku gdy osoba uprawniona do ubiegania się o świadczenia nie wykonuje swego prawa, instytucja właściwa państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo ma zastosowanie, uwzględnia wniosek o przyznanie świadczeń rodzinnych złożony przez drugiego rodzica, osobę traktowaną jak rodzic lub przez osobę lub instytucję występującą jako opiekun dziecka lub dzieci.

2. Instytucja, do której złożono wniosek zgodnie z ust. 1, rozpatruje go na podstawie szczegółowych informacji dostarczonych przez wnioskodawcę i bierze pod uwagę całościową faktyczną i prawną sytuację rodziny wnioskodawcy.

Jeżeli instytucja ta uzna, że jej ustawodawstwo ma zastosowanie na zasadzie pierwszeństwa zgodnie z art. 68 ust. 1 i 2 rozporządzenia [nr 883/2004], zapewnia świadczenia rodzinne zgodnie ze stosowanym przez siebie ustawodawstwem.

Jeżeli instytucja ta uzna, że na podstawie ustawodawstwa innego państwa członkowskiego może istnieć prawo do dodatku dyferencyjnego zgodnie z art. 68 ust. 2 rozporządzenia [nr 883/2004], niezwłocznie przekazuje wniosek do instytucji właściwej tego innego państwa członkowskiego oraz informuje o tym zainteresowanego; powiadamia ona ponadto instytucję tego innego państwa członkowskiego o swojej decyzji w sprawie wniosku oraz o kwocie wypłaconych świadczeń rodzinnych.

3. Jeżeli instytucja, w której złożono wniosek, uzna, że zastosowanie ma jej ustawodawstwo, jednak nie na zasadzie pierwszeństwa zgodnie z art. 68 ust. 1 i 2 rozporządzenia [nr 883/2004], niezwłocznie podejmuje tymczasową decyzję w sprawie zasad pierwszeństwa, które mają być stosowane, oraz przekazuje wniosek do instytucji innego państwa członkowskiego zgodnie z art. 68 ust. 3 rozporządzenia [nr 883/2004], oraz informuje o tym również wnioskodawcę. Instytucja ta zajmuje stanowisko w sprawie decyzji tymczasowej w terminie dwóch miesięcy.

Jeżeli instytucja, której przekazano wniosek, nie zajmie stanowiska w terminie dwóch miesięcy od daty otrzymania wniosku, zastosowanie ma tymczasowa decyzja, o której mowa powyżej, a instytucja ta wypłaca świadczenia przewidziane w obowiązującym ją ustawodawstwie i informuje instytucję, w której złożono wniosek o kwocie wypłaconych świadczeń.

[...]

5. Jeżeli instytucja, która udzielała świadczeń tymczasowo, wypłaciła kwotę wyższą od kwoty świadczeń, za które jest ostatecznie odpowiedzialna, może zwrócić się do instytucji mającej pierwszeństwo o zwrot nadpłaty zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 73 rozporządzenia wykonawczego”.

Prawo niemieckie

- 15 Paragraf 31 zdanie trzecie Einkommensteuergesetz (ustawy o podatku dochodowym) w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwanej dalej „EStG”) przewiduje:

„W bieżącym roku kalendarzowym zasiłek na dziecko wypłacany jest co miesiąc jako zwrot podatku”.

- 16 Paragraf 32 ust. 1 i 3 EStG ma następujące brzmienie:

„1) Za dzieci uważa się

1. dzieci, które z podatnikiem łączy pierwszy stopień pokrewieństwa,

[...].

3) Dziecko uwzględnia się od miesiąca kalendarzowego, w którym urodziło się żywe, oraz w każdym kolejnym miesiącu kalendarzowym, z którego początkiem nie ukończyło jeszcze 18. roku życia”.

17 Paragraf 62 ust. 1 EStG stanowi:

„Co się tyczy dzieci w rozumieniu § 63, prawo do zasiłku na dziecko na podstawie niniejszej ustawy przysługuje każdemu, kto:

1. posiada miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu na terytorium kraju lub
2. nie posiadając miejsca zamieszkania lub miejsca zwykłego pobytu na terytorium kraju,
 - a) podlega nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu z tytułu podatku dochodowego zgodnie z § 1 ust. 2 lub
 - b) jest traktowany jak osoba podlegająca nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu z tytułu podatku dochodowego zgodnie z § 1 ust. 3.

[...]”.

18 Zgodnie z § 63 ust. 1 EStG:

„¹ Za dzieci uważa się

1. dzieci w rozumieniu § 32 ust. 1,

[...].

² Paragraf 32 ust. 3–5 stosuje się odpowiednio [...]”.

19 Paragraf 70 ust. 2 EStG stanowi:

„¹ Jeżeli okoliczności mające znaczenie dla prawa do zasiłku na dziecko ulegną zmianie, decyzja o przyznaniu tego zasiłku powinna zostać uchylona lub zmieniona ze skutkiem od dnia zmiany tych okoliczności [...]”.

20 Paragraf 37 Abgabenordnung (ordynacji podatkowej), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym, stanowi:

„1) Roszczenie o zapłatę podatku, roszczenie o zwrot podatku, roszczenie z tytułu odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe, roszczenie o podatkowe należności uboczne, roszczenie o zwrot podatku zgodnie z ust. 2 oraz roszczenia o zwrot podatku uregulowane w odrębnych ustawach podatkowych są roszczeniami wynikającymi z zobowiązań podatkowych.

2)¹ Jeżeli podatek, zwrot podatku, kwota z tytułu odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe lub podatkowe należności uboczne zostały zapłacone lub zwrócone bez podstawy prawnej, ten, na czyj rachunek płatność została dokonana, jest uprawniony wobec odbiorcy płatności do żądania zwrotu zapłaconej lub zwróconej kwoty. ² Obowiązuje to również wówczas, gdy podstawa prawna dla płatności lub zwrotu odpadła później”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 21 Skarżący w postępowaniu głównym jest obywatelem polskim, wykonującym od kilku lat pracę najemną w Niemczech. Jego żona mieszka w Polsce z ich wspólnym dzieckiem, urodzonym w 2008 r.
- 22 W 2016 r. skarżący w postępowaniu głównym złożył wniosek o przyznanie zasiłku na dziecko w Niemczech, przedstawiając dowody na wykonywanie pracy najemnej w Niemczech oraz oświadczając, że jego żona nie wykonuje w Polsce działalności zawodowej. Kasa świadczeń rodzinnych uwzględniła ten wniosek ze względu na to, że ustawodawstwo niemieckie, na podstawie którego przysługuje uprawnienie do zasiłku na dziecko, ma zastosowanie z tytułu pierwszeństwa w okresie wykonywania pracy najemnej przez skarżącego w postępowaniu głównym.
- 23 W 2019 r., w ramach procedury kontroli uprawnienia do zasiłku na dziecko, kasa świadczeń rodzinnych przesłała do skarżącego w postępowaniu głównym kwestionariusz mający na celu potwierdzenie przekazanych danych oraz wystąpiła do właściwych organów polskich o udzielenie informacji w przedmiocie ewentualnego wykonywania działalności zawodowej przez żonę skarżącego w postępowaniu głównym i uprawnienia do świadczeń rodzinnych w Polsce.
- 24 Rzeczone organy odpowiedziały, że wspomniana osoba wykonuje działalność zawodową od 2006 r. i odprowadza składkę do Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Polsce (KRUS), lecz nie pobiera polskich świadczeń rodzinnych. Chociaż od momentu wprowadzenia w Polsce zmian legislacyjnych w 2019 r. pobieranie świadczeń z programu „Rodzina 500+” było już możliwe niezależnie od dochodów, to jednak żona skarżącego w postępowaniu głównym oświadczyła – zgodnie z informacją wspomnianych organów – że nie chce składać wniosku o ich wypłacanie.
- 25 Po otrzymaniu tej odpowiedzi kasa świadczeń rodzinnych na podstawie § 70 ust. 2 EStG uchyliła, począwszy od października 2020 r., decyzję o przyznaniu niemieckiego zasiłku na dziecko do wysokości świadczeń rodzinnych ustawowo przewidzianych w Polsce.
- 26 Ponadto kasa świadczeń rodzinnych zwróciła się w drodze „wniosku o decyzję w przedmiocie właściwości” do właściwych organów polskich z prośbą o zbadanie uprawnienia do świadczeń rodzinnych począwszy od lipca 2019 r. Organy te odpowiedziały między innymi, że żona skarżącego w postępowaniu głównym nie pobierała żadnego świadczenia tego typu od dnia 1 lipca 2019 r. i że nie wyraziła chęci złożenia wniosku o otrzymywanie takich świadczeń.
- 27 Decyzją z dnia 6 stycznia 2021 r. kasa świadczeń rodzinnych uchyliła decyzję o przyznaniu zasiłku na dziecko za okres od lipca 2019 r. do września 2020 r. do wysokości świadczeń rodzinnych przewidzianych ustawowo w Polsce i zwróciła się do skarżącego w postępowaniu głównym o zwrot nadpłaconego zasiłku na dziecko, a mianowicie kwoty 1674,60 EUR, wypłaconej w ramach tego zasiłku za wspomniany okres.
- 28 Skarżący w postępowaniu głównym, po oddaleniu jego wniosku o zmianę tej decyzji, wniósł skargę do Finanzgericht Bremen (sądu ds. finansowych w Bremie, Niemcy), będącego sądem odsyłającym.

- 29 W uzasadnieniu skargi skarżący w postępowaniu głównym oświadcza, że jego żona nie wykonuje działalności zawodowej, ponieważ nie prowadzi gospodarstwa rolnego, które odziedziczyła po swoich rodzicach. Ubezpieczenie w KRUS, gdzie opłaca on składki, zostało – zgodnie z jego słowami – zawarte w związku z posiadaniem tego gospodarstwa i nie wymaga prowadzenia działalności w charakterze rolnika indywidualnego. Poza tym w okresie wspomnianym w pkt 27 niniejszego wyroku jego żona ani nie wnosiła o zasiłek na dziecko w Polsce, ani go nie pobierała.
- 30 Kasa świadczeń rodzinnych twierdzi między innymi, że żona skarżącego w postępowaniu głównym jest uprawniona do świadczenia z programu „Rodzina 500+”, które od lipca 2019 r. przyznawane jest niezależnie od dochodów. Poza tym, jak wynika z informacji otrzymanych od właściwych organów polskich, należy uznać, że żona skarżącego prowadzi działalność zawodową w Polsce. W opinii wspomnianej kasy z art. 68 ust. 1 lit. b) ppkt (i) rozporządzenia nr 883/2004 wynika, że świadczenia rodzinne należy wypłacić z tytułu pierwszeństwa w tym państwie członkowskim, ponieważ to w nim dziecko skarżącego w postępowaniu głównym i jego żona mają miejsce zamieszkania.
- 31 Sąd odsyłający uważa, iż z orzecznictwa Trybunału dotyczącego rozporządzenia nr 1408/71, uchylonego rozporządzeniem nr 883/2004, a w szczególności z wyroku z dnia 14 października 2010 r., Schwemmer (C-16/09, EU:C:2010:605), wynika, że zawieszenie prawa do świadczeń rodzinnych ze względu na istnienie takiego prawa w innym państwie członkowskim jest możliwe tylko wtedy, gdy świadczenia rodzinne są przez to inne państwo rzeczywiście wypłacane, i że w braku ich wypłaty bez znaczenia pozostaje fakt, iż ich niewypłacenie wynika wyłącznie z niezłożenia o nie wniosku.
- 32 Sąd odsyłający wskazuje jednak, że jeśli chodzi o sytuacje regulowane rozporządzeniem nr 883/2004, to Bundesfinanzhof (federalny trybunał finansowy, Niemcy) stwierdził, że zgodnie z fikcją wprowadzoną w art. 68 ust. 3 lit. b) i w art. 81 tego rozporządzenia wnioski o przyznanie świadczeń rodzinnych złożony w państwie członkowskim, którego ustawodawstwo nie ma zastosowania z tytułu pierwszeństwa, uważa się również za złożony w tym samym dniu wniosek o przyznanie świadczeń rodzinnych na podstawie ustawodawstwa państwa członkowskiego mającego zastosowanie z tytułu pierwszeństwa, co pozwala na uznanie formalnego wymogu przyznania uprawnienia w postaci złożenia wniosku w tym drugim państwie członkowskim za spełniony. Zdaniem Bundesfinanzhof (federalnego trybunału finansowego) jest tak nawet w wypadku, gdy pierwsze z tych państw nie jest świadome istnienia elementu zagranicznego, ponieważ nie zostało o nim poinformowane przez wnioskodawcę, i nie przekazuje wobec tego rzeczony wniosek do drugiego z tych państw. Wynikałoby z tego, że tylko wówczas, gdy w państwie członkowskim, którego ustawodawstwo ma zastosowanie z tytułu pierwszeństwa, nie są spełnione wymogi materialne uprawnienia – między innymi z powodu przekroczenia granicy wieku lub progu dochodów – przepisy art. 68 tego rozporządzenia nie mają zastosowania.
- 33 Sąd odsyłający podkreśla, że rozporządzenie nr 883/2004 ma na celu – jak wynika z motywu 35 tego rozporządzenia – uniknięcie nieusprawiedliwionej kumulacji świadczeń w wypadku zbiegu praw do świadczeń rodzinnych na podstawie ustawodawstwa kilku państw członkowskich, tak więc zasady pierwszeństwa, o których mowa w art. 68 tego rozporządzenia, nie mogą co do zasady skutkować przyznaniem uprawnionemu świadczeń niższych niż te, które zostałyby mu wypłacone, gdyby wspomniane zasady pierwszeństwa nie zostały zastosowane.
- 34 Jeśli chodzi o art. 68 ust. 3 rzeczony rozporządzenia, to sąd odsyłający uważa, że przewidziane w tym przepisie i mające na celu uproszczenie procedury dla uprawnionego zrównanie wniosków opisanych w pkt 32 niniejszego wyroku nie ma wpływu na fakt, że terminy złożenia wniosków

o przyznanie świadczeń rodzinnych i możliwość przyznania takich świadczeń z mocą wsteczną nadal podlegają ustawodawstwu krajowemu i że wobec tego wymaga się corocznego i uprzedniego złożenia takiego wniosku w Polsce. Ponadto procedura, o której mowa w tym samym ust. 3 lit. a), dotyczy – zdaniem tego sądu – wyłącznie sytuacji, w której należy podjąć decyzję w sprawie wniosku o przyznanie świadczeń rodzinnych, który nie został jeszcze rozpatrzony.

- 35 Na wypadek gdyby jednak tak nie było i w sytuacji takiej jak ta w postępowaniu głównym należało zastosować zasady pierwszeństwa przewidziane w art. 68 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, sąd odsyłający zastanawia się, czy kwestię pierwszeństwa między zainteresowanymi państwami członkowskimi należy ustalić na podstawie przewidzianych w prawie krajowym warunków powstawiania uprawnienia do świadczeń, czy też na podstawie kryteriów, o których mowa w art. 11–16 tego rozporządzenia. Co się tyczy tej drugiej sytuacji, sąd odsyłający zastanawia się, czy należy domniemywać, że dana osoba wykonuje pracę najemną lub na własny rachunek w państwie członkowskim, jeśli – pomimo przeciwnego twierdzenia tej osoby – poświadczają to właściwe organy tego państwa członkowskiego.
- 36 W tych okolicznościach Finanzgericht Bremen (sąd ds. finansowych w Bremie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 68 rozporządzenia nr 883/2004 zezwala na to, aby powołując się na mające pierwszeństwo uprawnienie w innym państwie członkowskim, można było a posteriori dochodzić zwrotu części niemieckiego zasiłku na dziecko, nawet jeśli w tym drugim państwie członkowskim nie zostało przyznane i nie było ani nie jest wypłacane żadne świadczenie rodzinne na to dziecko, z takim skutkiem, że kwota pozostająca dla osoby uprawnionej zgodnie z prawem niemieckim jest ostatecznie niższa niż niemiecki zasiłek na dziecko?
- 2) W razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze: [c]zy odpowiedź na pytanie, z jakich powodów świadczenia mają być udzielane przez więcej niż jedno państwo członkowskie w rozumieniu art. 68 rozporządzenia nr 883/2004 lub co wywołuje uprawnienia podlegające skoordynowaniu, opiera się na warunkach nabycia uprawnienia wynikających z przepisów krajowych, czy też na tym, na podstawie jakich okoliczności faktycznych zainteresowane osoby podlegają ustawodawstwu danych państw członkowskich zgodnie z art. 11–16 rozporządzenia nr 883/2004?
- 3) W przypadku, gdy istotne jest, na podstawie jakich okoliczności faktycznych zainteresowane osoby podlegają ustawodawstwu danych państw członkowskich zgodnie z art. 11–16 rozporządzenia nr 883/2004: [c]zy art. 68 rozporządzenia nr 883/2004 w związku z jego art. 1 lit. a) i b) oraz art. 11 ust. 3 lit. a) należy interpretować w ten sposób, że należy domniemywać wykonywanie przez daną osobę pracy najemnej lub pracy na własny rachunek w innym państwie członkowskim lub istnienie sytuacji równoważnej takiej działalności w rozumieniu przepisów o zabezpieczeniu społecznym, jeżeli kasa zabezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim potwierdza ubezpieczenie »jako rolnik«, a właściwa instytucja ds. świadczeń rodzinnych potwierdza wykonywanie pracy, nawet jeśli zainteresowana osoba twierdzi, iż ubezpieczenie jest związane wyłącznie z posiadaniem na własność gospodarstwa rolnego zarejestrowanego jako użytki rolne, które w rzeczywistości nie jest uprawiane?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 37 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 68 rozporządzenia nr 883/2004, ustalający zasady pierwszeństwa w przypadku zbiegu praw do świadczeń rodzinnych, należy interpretować w ten sposób, że pozwala on instytucji państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo nie ma pierwszeństwa zgodnie z kryteriami wskazanymi w ust. 1 tego artykułu, na żądanie od osoby zainteresowanej częściowego zwrotu takich świadczeń – wypłaconych w tym państwie członkowskim – ze względu na istnienie prawa do tych świadczeń przewidzianego w mającym zastosowanie z tytułu pierwszeństwa ustawodawstwie innego państwa członkowskiego, nawet jeżeli żadne świadczenie rodzinne nie zostało ustalone ani wypłacone w tym innym państwie członkowskim.
- 38 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że osoba pracująca – podobnie jak skarżący w postępowaniu głównym – w jednym państwie członkowskim, której rodzina mieszka na terytorium innego państwa członkowskiego, objęta jest zakresem stosowania art. 67 rozporządzenia nr 883/2004.
- 39 W art. 67 rozporządzenia nr 883/2004 ustanowiona została zasada, zgodnie z którą dana osoba może ubiegać się o świadczenia rodzinne na rzecz członków rodziny, którzy zamieszkują w państwie członkowskim innym niż państwo właściwe do wypłaty tych świadczeń, tak jak gdyby zamieszkiwali oni w tym ostatnim państwie członkowskim. Przepis ten ma zatem na celu ułatwienie pracownikom migrującym pobieranie świadczeń rodzinnych w państwie członkowskim, w którym są zatrudnieni, w sytuacji gdy ich rodzina nie przeniosła się z nimi (zob. podobnie wyrok z dnia 18 września 2019 r., Moser, C-32/18, EU:C:2019:752, pkt 35, 36 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 40 Tymczasem ta zasada zrównania nie ma charakteru bezwzględnego w tym sensie, że jeżeli na mocy różnych ustawodawstw przysługuje kilka praw, stosuje się zasady zapobiegające zbiegowi praw do świadczeń ustanowione w art. 68 rozporządzenia nr 883/2004 [zob. podobnie wyrok z dnia 13 października 2022 r., Finanzamt Österreich (Żądanie zwrotu świadczeń rodzinnych), C-199/21, EU:C:2022:789, pkt 33 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 41 Jak wynika z motywu 35 rozporządzenia nr 883/2004, celem tych zasad jest uniknięcie nieusprawiedliwionej kumulacji świadczeń w wypadku zbiegu praw do świadczeń rodzinnych.
- 42 Tak więc w art. 68 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 883/2004 ustalono zasady pierwszeństwa, w sytuacji gdy do wypłaty świadczeń z różnych tytułów zobowiązane jest więcej niż jedno państwo członkowskie, podczas gdy w lit. b) tego ustępu ustalono pierwszeństwo w odniesieniu do świadczeń należnych z tego samego tytułu. Zgodnie z ust. 2 tego artykułu w wypadku zbiegu uprawnień świadczenia rodzinne przyznawane są zgodnie z ustawodawstwem wyznaczonym jako mające pierwszeństwo na podstawie przepisów ust. 1 tego artykułu, przy czym uprawnienia do świadczeń rodzinnych przysługujących na mocy innych ustawodawstw są zawieszane do kwoty przewidzianej przez pierwsze ustawodawstwo i w stosownym wypadku przyznawane w formie dodatku dyferencyjnego dla sumy, która przekracza tę kwotę.
- 43 Co się tyczy stosowania wspomnianych zasad pierwszeństwa, należy przypomnieć, że z orzecznictwa Trybunału wynika, iż aby można było uznać, że taki zbieg ma miejsce w danym przypadku, nie wystarczy, by świadczenia były należne w państwie członkowskim miejsca zamieszkania dziecka i równocześnie mogły być wypłacane tylko w innym państwie

- członkowskim. Konieczne jest także, by zainteresowana osoba spełniła wszystkie warunki – zarówno formalne, jak i materialne, wymagane przez ustawodawstwo krajowe tego państwa, aby móc korzystać z tego prawa – wśród których może widnieć w stosownym wypadku warunek uprzedniego złożenia wniosku [zob. podobnie wyroki: z dnia 14 października 2010 r., Schwemmer, C-16/09, EU:C:2010:605, pkt 52, 53; a także z dnia 13 października 2022 r., Finanzamt Österreich (Żądanie zwrotu świadczeń rodzinnych), C-199/21, EU:C:2022:789, pkt 34, 35 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 44 Orzecznictwo to, dotyczące zasad pierwszeństwa przewidzianych w art. 76 rozporządzenia nr 1408/71, nie zostało podważone wprowadzeniem mechanizmu przewidzianego w art. 68 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004.
- 45 W tym względzie z art. 68 ust. 3 lit. a) rozporządzenia nr 883/2004 wynika, że będąca adresatem wniosku o przyznanie świadczeń rodzinnych właściwa instytucja państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo nie ma zastosowania z tytułu pierwszeństwa zgodnie z ust. 1 i 2 tego artykułu, niezwłocznie przekazuje taki wniosek instytucji właściwej państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo ma zastosowanie z tytułu pierwszeństwa, informuje o tym zainteresowanego i zapewnia w stosownym wypadku dodatek dyferencyjny, wspomniany w ust. 2 tego artykułu, bez uszczerbku dla przepisów art. 60 rozporządzenia nr 987/2009, dotyczących tymczasowego przyznawania świadczeń.
- 46 Co się tyczy tego ostatniego artykułu, który ze względu na zawarte w nim odesłanie do art. 67 i 68 rozporządzenia nr 883/2004 należy badać w świetle przepisów tych artykułów (zob. podobnie wyrok z dnia 18 września 2019 r., Moser, C-32/18, EU:C:2019:752, pkt 34), należy stwierdzić, że nakazuje on w ust. 3 akapit pierwszy, aby instytucja, w której złożono wniosek o przyznanie świadczeń rodzinnych, a która uzna, że jej ustawodawstwo nie ma zastosowania na zasadzie pierwszeństwa, podjęła tymczasową decyzję w sprawie zasad pierwszeństwa, które mają być stosowane, oraz przekazała ten wniosek do instytucji innego państwa członkowskiego, jednocześnie informując wnioskodawcę o owym przekazaniu. Akapit drugi tego samego ustępu uściśla, że jeżeli instytucja, której przekazano wniosek, nie zajmie stanowiska w terminie dwóch miesięcy od daty otrzymania wniosku, zastosowanie ma tymczasowa decyzja podjęta przez instytucję, do której wniesiono wniosek w pierwszej kolejności, a ta wypłaca świadczenia przewidziane w obowiązującym ją ustawodawstwie.
- 47 Zatem z brzmienia art. 60 rozporządzenia nr 987/2009 jasno wynika, że instytucja państwa członkowskiego, w której złożono wniosek o przyznanie świadczeń rodzinnych, a która uzna, że jej ustawodawstwo nie ma zastosowania na zasadzie pierwszeństwa, jest zobowiązana, w razie braku zajęcia stanowiska przez instytucję uważaną za właściwą na zasadzie pierwszeństwa, do wypłaty świadczeń przewidzianych w tym ustawodawstwie.
- 48 W związku z tym w takiej sytuacji instytucja ta nie może zawiesić wypłaty wspomnianych świadczeń rodzinnych do wysokości kwoty przewidzianej ewentualnie w ustawodawstwie uznanym za mające pierwszeństwo i przyznać ich w formie dodatku dyferencyjnego w odniesieniu do tej ich części, która przekracza tę kwotę.
- 49 Wykładnia ta znajduje zresztą potwierdzenie w art. 60 ust. 5 rozporządzenia nr 987/2009, który przewiduje, że jeżeli instytucja, która udzielała świadczeń tymczasowo, wypłaciła kwotę wyższą od kwoty świadczeń, za które jest ostatecznie odpowiedzialna, to może ona zwrócić się do instytucji mającej pierwszeństwo o zwrot nadpłaty.

- 50 Ponadto art. 68 ust. 3 lit. b) rozporządzenia nr 883/2004 przewiduje, że instytucja właściwa państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo ma zastosowanie z tytułu pierwszeństwa, rozpatruje ten wniosek, tak jak gdyby został on złożony bezpośrednio do niej, a dzień, w którym wniosek taki został złożony w pierwszej instytucji, uważa się za dzień złożenia wniosku w instytucji mającej pierwszeństwo.
- 51 Przepisy art. 68 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004 uzupełniono przepisami art. 81 tego rozporządzenia, zgodnie z którymi złożenie wniosku do władz, instytucji lub sądu państwa członkowskiego innego niż państwo członkowskie, które ma wypłacić świadczenie, ma takie same skutki, jak gdyby wniosek ten został złożony bezpośrednio do właściwych władz tego drugiego państwa członkowskiego, a dzień, w którym złożono ten wniosek w pierwszym państwie członkowskim, jest uważany za dzień złożenia wniosku do władz, instytucji lub sądu właściwych do jego rozpoznania.
- 52 Przepisy te mają na celu ułatwienie przepływu pracowników migrujących poprzez uproszczenie, z administracyjnego punktu widzenia, czynności administracyjnych z uwagi na złożoność procedur administracyjnych istniejących w różnych państwach członkowskich oraz uniknięcie sytuacji, w której ze względów czysto formalnych zainteresowani mogliby zostać pozbawieni swoich praw (zob. podobnie wyrok z dnia 29 września 2022 r., Chief Appeals Officer i in., C-3/21, EU:C:2022:737, pkt 26).
- 53 Zatem ponieważ wniosek złożony przez zainteresowanego uznaje się za przekazany automatycznie do właściwego organu państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo ma zastosowanie z tytułu pierwszeństwa, i ponieważ ze względu na fikcję, że dzień złożenia wniosku do jednego z właściwych organów należy uznać za dzień wniesienia go do organu mającego rozpatrzyć go na zasadzie pierwszeństwa, spełnienie wspomnianego w pkt 43 niniejszego wyroku warunku odnoszącego się do złożenia uprzedniego wniosku nie jest już co do zasady wymagane do oceny istnienia kumulacji świadczeń w celu zastosowania zasad pierwszeństwa.
- 54 Nadal jednak spełnione muszą zostać wszystkie inne wymogi formalne i materialne wynikające z ustawodawstwa państwa członkowskiego właściwego na zasadzie pierwszeństwa, dlatego należy dokonać rozróżnienia pomiędzy złożeniem wniosku o świadczenia rodzinne a prawem do pobierania takich świadczeń [zob. podobnie wyroki: z dnia 22 października 2015 r., Trapkowski, C-378/14, EU:C:2015:720, pkt 46; z dnia 13 października 2022 r., Finanzamt Österreich (Żądanie zwrotu świadczeń rodzinnych), C-199/21, EU:C:2022:789, pkt 42].
- 55 W tym względzie należy przypomnieć, że organizacja systemów zabezpieczenia społecznego państw członkowskich pozostaje w ich właściwości oraz że do ustawodawstwa każdego państwa członkowskiego należy określić przesłanki uzyskania uprawnienia do otrzymywania świadczeń z systemu zabezpieczenia społecznego, ich wysokości oraz długości okresu ich otrzymywania, jak również terminów składania wniosków o przyznanie tych świadczeń (wyrok z dnia 29 września 2022 r., Chief Appeals Officer i in., C-3/21, EU:C:2022:737, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 56 Poza tym z brzmienia art. 1 lit. a) i b) rozporządzenia nr 883/2004, który definiuje pracę najemną lub działalność na własny rachunek jako pracę lub sytuację równoważną traktowaną jako taką do celów stosowania ustawodawstwa w zakresie zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego, w którym taka praca jest wykonywana lub taka sytuacja równoważna ma

- miejsce, wynika, że ocena kwestii, czy dana osoba wykonuje taką pracę w rozumieniu art. 68 tego rozporządzenia, należy do właściwej instytucji państwa członkowskiego, w którym ta praca jest wykonywana.
- 57 Biorąc bowiem pod uwagę, że decyzja w sprawie przyznania świadczeń rodzinnych podlega wykładni i stosowaniu ustawodawstwa danego państwa członkowskiego, instytucja innego państwa członkowskiego nie jest w stanie ocenić, czy zostały spełnione wszystkie warunki ich przyznania. Instytucja ta musi się zatem ograniczyć do ustalenia, czy właściwa instytucja innego państwa członkowskiego rzeczywiście przyznała osobie zainteresowanej świadczenia rodzinne, czy też odmówiła beneficjentowi ich przyznania (zob. podobnie wyrok z dnia 3 lutego 1983 r., Robards, 149/82, EU:C:1983:26, pkt 11).
- 58 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że po złożeniu pierwotnego wniosku o zasiłek na dziecko w Niemczech rzeczony państwo członkowskie uwzględniło wniosek jako państwo członkowskie właściwe na zasadzie pierwszeństwa, bez uruchomienia mechanizmu z tytułu art. 60 ust. 3 rozporządzenia nr 987/2009.
- 59 Dopiero podczas późniejszej kontroli – ze względu na zmianę właściwego ustawodawstwa w Polsce – Republika Federalna Niemiec uznała, że jej ustawodawstwo nie miało zastosowania z tytułu pierwszeństwa w rozumieniu art. 68 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 883/2004, i poinformowała o tym zarówno beneficjenta zasiłku na dziecko, jak i właściwą instytucję polską, będącą instytucją zobowiązaną, zgodnie z mechanizmem wprowadzonym przez art. 68 ust. 3 tego rozporządzenia, do rozpatrzenia tego wniosku, tak jak gdyby został on złożony bezpośrednio do niej w dniu jego złożenia we właściwej instytucji niemieckiej.
- 60 W tym względzie należy wyjaśnić, że pojęcie „wniosku”, za który nie można uznać faktu pobierania świadczenia okresowego od władz państwa członkowskiego, wymaga podjęcia czynności administracyjnych przez osobę zainteresowaną (zob. podobnie wyrok z dnia 29 września 2022 r., Chief Appeals Officer i in., C-3/21, EU:C:2022:737, pkt 31), takich jak czynność podjęta przez skarżącego w postępowaniu głównym, który odpowiedział na kwestionariusz przesłany w ramach procedury kontroli uprawnień do zasiłku na dziecko w celu potwierdzenia przekazanych danych.
- 61 W sytuacji, w której spełnione są wszystkie inne przewidziane w ustawodawstwie polskim warunki – formalne i materialne – uzyskania zasiłku na dziecko, Rzeczpospolita Polska nie może podnosić w odniesieniu do tego wniosku argumentów czysto formalnych, aby odmówić przyznania świadczeń rodzinnych. Jest tak tym bardziej, że powody, dla których dana osoba odmawia złożenia lub nie zamierza składać formalnego wniosku, pozostają bez wpływu na odpowiedź przedstawioną przez Trybunał (zob. podobnie wyrok z dnia 14 października 2010 r., Schwemmer, C-16/09, EU:C:2010:605, pkt 54).
- 62 W tych okolicznościach, w sytuacji gdy instytucja polska, właściwa z tytułu pierwszeństwa, nie wypłaca świadczeń rodzinnych będących przedmiotem postępowania głównego i wstrzymuje się od zajęcia stanowiska w sprawie wniosku dotyczącego przekazania, instytucja niemiecka jako instytucja, do której wniesiono wniosek w pierwszej kolejności, musi oczywiście wypłacić świadczenia przewidziane w swoim ustawodawstwie, lecz może następnie zwrócić się do właściwej instytucji polskiej o zwrot kwoty świadczeń rodzinnych, wykraczającej ponad kwotę, którą jest ona zobowiązana wypłacić na podstawie przepisów rozporządzenia nr 883/2004.

- 63 Jak orzekł już Trybunał, przepisy art. 68 ust. 3 lit. a) rozporządzenia nr 883/2004 i art. 60 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 987/2009 wiążą wzajemnie instytucję państwa członkowskiego właściwego na zasadzie pierwszeństwa i instytucję państwa członkowskiego właściwego w dalszej kolejności i do tych dwóch instytucji należy wspólne rozpatrzenie wniosku o świadczenia rodzinne złożonego przez wnioskodawcę w jednej z nich [zob. podobnie wyrok z dnia 25 listopada 2021 r., Finanzamt Österreich (Zasiłki rodzinne dla pracowników organizacji humanitarnych), C-372/20, EU:C:2021:962, pkt 66].
- 64 Ponadto z zasady lojalnej współpracy, która znajduje swój konkretny wyraz w art. 60 ust. 5 rozporządzenia nr 987/2009, a także z art. 84 rozporządzenia nr 883/2004 wynika, że jedno państwo członkowskie może domagać się od innego państwa członkowskiego zwrotu nadpłaconej kwoty świadczeń rodzinnych – w tym w odniesieniu do przeszłości, o ile warunki formalne i materialne przewidziane w uregulowaniach drugiego państwa członkowskiego uznają się, w odniesieniu do przeszłości, za spełnione.
- 65 Jakakolwiek inna wykładnia, sprawdzająca się do zarzucania jednej z instytucji właściwych brak współpracy w sprawie wypłaty należnej kwoty zasiłku na dziecko osobie uprawnionej lub nakazująca tej osobie zwrot kwoty wypłaconej przez jedną z instytucji, pomimo że do takiej wypłaty instytucja ta nie była zobowiązana, sprzeciwiałaby się w sposób oczywisty celowi zasad zapobiegania zbiegowi praw, mających celu zagwarantowanie osobie uprawnionej do świadczeń wypłacanych w kilku państwach członkowskich łącznej wartości wszystkich świadczeń, identycznej z kwotą najbardziej korzystnego świadczenia, które jest jej należne na podstawie ustawodawstwa tylko jednego z tych państw (zob. podobnie wyroki: z dnia 14 października 2010 r., Schwemmer, C-16/09, EU:C:2010:605, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 18 września 2019 r., Moser, C-32/18, EU:C:2019:752, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 66 W tym kontekście należy przypomnieć, że – zgodnie z art. 76 ust. 4 rozporządzenia nr 883/2004 – o ile władze, o których mowa w tym rozporządzeniu, są zobowiązane do odpowiedzi na wszystkie zapytania w rozsądnym terminie i do udzielenia osobom zainteresowanym wszelkich informacji wymaganych do skutecznego wykonania praw nadanych im na mocy tego rozporządzenia, o tyle osoby te muszą jak najszybciej informować instytucje właściwego państwa członkowskiego oraz państwa członkowskiego miejsca zamieszkania o wszelkich zmianach ich sytuacji osobistej lub rodzinnej, które mają wpływ na ich prawo do świadczeń przewidzianych w tym rozporządzeniu (zob. podobnie wyrok z dnia 29 września 2022 r., Chief Appeals Officer i in., C-3/21, EU:C:2022:737, pkt 34).
- 67 W niniejszej sprawie, w sytuacji gdy należałoby przyjąć, iż oświadczenie skarżącego w postępowaniu głównym – zgodnie z którym jego żona w Polsce nie pracuje – nie odpowiada rzeczywistości, czego zbadanie należy do sądu odsyłającego, usunięcie naruszenia w postaci takiego niespełnienia obowiązku poinformowania polegałoby nie na zwrocie świadczeń z tytułu art. 68 rozporządzenia nr 883/2004, lecz na zastosowaniu proporcjonalnych środków przewidzianych w prawie krajowym, które na mocy art. 76 ust. 5 tego rozporządzenia muszą być także zgodne z zasadami równoważności i skuteczności (zob. podobnie wyrok z dnia 29 września 2022 r., Chief Appeals Officer i in., C-3/21, EU:C:2022:737, pkt 43).
- 68 W świetle powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, iż art. 68 nr 883/2004, ustalający zasady pierwszeństwa w przypadku zbiegu praw do świadczeń rodzinnych, należy interpretować w ten sposób, że o ile nie pozwala on instytucji państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo nie ma pierwszeństwa zgodnie z kryteriami wskazanymi w ust. 1 tego artykułu,

na żądanie od osoby zainteresowanej częściowego zwrotu takich świadczeń – wypłaconych w tym państwie członkowskim – ze względu na istnienie prawa do tych świadczeń przewidzianego w mającym zastosowanie z tytułu pierwszeństwa ustawodawstwie innego państwa członkowskiego, w sytuacji gdy żadne świadczenie rodzinne nie zostało ustalone ani wypłacone w tym innym państwie członkowskim, o tyle pozwala on jednak tej instytucji na żądanie od instytucji właściwej na zasadzie pierwszeństwa zwrotu kwoty świadczeń wykraczającej ponad kwotę, do której wypłaty jest ona zobowiązana na podstawie przepisów wspomnianego rozporządzenia.

W przedmiocie pytań drugiego i trzeciego

- 69 Biorąc pod uwagę odpowiedź udzieloną na pytanie pierwsze, nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytania drugie i trzecie.

W przedmiocie kosztów

- 70 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (siódma izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 68 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, ustalający zasady pierwszeństwa w przypadku zbiegu praw do świadczeń rodzinnych,

należy interpretować w ten sposób, że:

o ile nie pozwala on instytucji państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo nie ma pierwszeństwa zgodnie z kryteriami wskazanymi w ust. 1 tego artykułu, na żądanie od osoby zainteresowanej częściowego zwrotu takich świadczeń – wypłaconych w tym państwie członkowskim – ze względu na istnienie prawa do tych świadczeń przewidzianego w mającym zastosowanie z tytułu pierwszeństwa ustawodawstwie innego państwa członkowskiego, w sytuacji gdy żadne świadczenie rodzinne nie zostało ustalone ani wypłacone w tym innym państwie członkowskim, o tyle pozwala on jednak tej instytucji na żądanie od instytucji właściwej na zasadzie pierwszeństwa zwrotu kwoty świadczeń wykraczającej ponad kwotę, do której wypłaty jest ona zobowiązana na podstawie przepisów wspomnianego rozporządzenia.

Podpisy